

Nr 40.

Ankom till Riksdagens kansli den 19 april 1910 kl. 5 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående vissa ändringar i bestämmelserna rörande statsunderstöd till enskilda läroanstalter jämte en i ämnet väckt motion.
(2:a A.)

I en den 25 sistlidne februari till Riksdagen aflåten, till statsutskottets förberedande behandling öfverlämnad proposition (nr 91) har Kungl. Maj:t under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för samma dag föreslagit Riksdagen att förklara, att af de bestämmelser, som af Riksdagen antagits i fråga om de å åttonde hufvudtiteln under rubriken: *enskilda läroanstalter* uppförda särskilda anslag

dels punkt 1) under afdelningen *B. Bestämmelser i fråga om anslaget till lönetillägg åt lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter* skall erhålla följande ändrade lydelse:

1) 200 kronor för hvarje ämneslärarinna, som är berättigad till en aflöning af minst 1,400 kronor i 1:sta, 1,700 kronor i 2:dra och 2,000 kronor i 3:dje lönegraden,

dels ock punkterna 2 och 12 under afdelningen *C. Särskilda bestämmelser i fråga om anslaget till enskilda mellanskolor* skola erhålla följande ändrade lydelse:

2. Inträdessökande till sådan i punkt 1 afsedd enskild skola, som utgör öfverbyggnad på folkskolan, skall vid offentlig pröfning visa sig innehafva det i samma punkt omnämnda kunskapsmåttet.

12. Samskola, som för år 1909 åtnjutit understöd från anslaget till högre skolor för kvinnlig ungdom, må, ändock att de i punkterna 3—10 stadgade villkor ej till alla delar uppfyllas, intill utgången af år 1912, på de villkor Kungl. Maj:t äger bestämma, kunna komma i åtnjutande af understöd från anslaget till enskilda mellanskolor, dock under förutsättning att kommun eller enskilda donatorer till skolans uppehållande lämna ett bidrag, hvars värde för år räknadt uppgår till minst samma belopp som statsunderstödet.

Departementschefens anförande i ämnet till berörda statsrådsprotokoll är af följande lydelse:

I den till 1909 års Riksdag aflåtna propositionen nr 81 angående statsunderstöd till kommunala och enskilda läroanstalter föreslog Kungl. Maj:t Riksdagen att, med uteslutande ur riksstaten af två särskilda under åttonde hufvudtiteln upptagna anslag, däraf ett till högre skolor för kvinnlig ungdom, å nämnda hufvudtitel uppföra ej mindre under rubrik kommunala och enskilda läroanstalter fyra anslag, tillsammans utgörande ett gemensamt reservationsanslag å 600,000 kronor, än äfven ett förslagsanslag å 190,000 kronor med titel lönetillägg åt lärarinnor vid statsunderstödda kommunala och enskilda läroanstalter, äfvensom att godkänna dels vissa af Kungl. Maj:t föreslagna grunder för tilldelande af understöd från omförmälda anslag, dels ock af Kungl. Maj:t angifna grunder för lärarinnepersonalens aflöning vid statsunderstödda kommunala och enskilda läroanstalter.

Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning blef i det väsentliga af Riksdagen bifallen. De beslut, som Riksdagen i anledning af denna proposition och särskilda motioner i ämnet fattade, synas mig emellertid i två särskilda afseenden böra undergå någon jämkning. Hvad jag härvid åsyftar är dels vissa statsunderstödda samskolors ställning, dels ock ett af de för understöd från anslaget till lönetillägg åt lärarinnor bestämda villkor.

Hvad till en början den sista frågan angår — jag behandlar de båda frågorna i denna ordning på grund af den ordningsföljd de fått uti Riksdagens skrifvelse i ämnet — skulle enligt den nämnda propositionen ur anslaget till lönetillägg åt lärarinnor vid statsunderstödda kommunala och enskilda läroanstalter utgå 200 kronor för hvarje ämneslärarinna, som vore berättigad till en aflöning af minst 1,400 kronor i 1:sta, 1,700 kronor i 2:dra och 2,000 kronor i 3:dje lönegraden. Efterser man de i propositionen angifna villkoren för att lärarinna skulle komma i åtnjutande af nämnda aflöning, finner man att denna skall utgå till ämneslärarinna med full tjänstgöring, därest hon aflagt de prof, som erfordras för behörighet till ordinarie ämneslärarinnetjänst vid allmänt läroverk.

Riksdagens beslut i frågan innefattas i följande:

A. *Bestämmelser om aflöning af lärarinnorna vid statsunderstödda enskilda läroanstalter.*

För lärarinnepersonalens aflöning vid statsunderstödda enskilda läroanstalter gälla följande grunder, med rätt för Kungl. Maj:t att utfärda de närmare bestämmelser, som för tillämpning af dessa grunder må finnas erforderliga:

1. Vid läroanstalter, som åtnjuta understöd från något af de i reservationsanslaget till enskilda läroanstalter ingående särskilda anslag, skola föreståndarinnorna och lärarinnorna åtnjuta aflöning till minst följande belopp, för läsår räknadt:

b) ämneslärarinna med full tjänstgöring: därest hon aflagt de prof, som erfordras för behörighet till ordinarie ämneslärarinnetjänst vid allmänt läroverk, 1,400 kronor i 1:a, 1,700 kronor i 2:a och 2,000 kronor i 3:e lönegraden, eljest — — — — — lönegraden;

B. *Bestämmelser i fråga om anslaget till lönetillägg åt lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter.*

Af anslaget till lönetillägg åt lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter skola till hvarje läroanstalt, som åtnjuter understöd från något af de i reservationsanslaget till enskilda läroanstalter ingående särskilda anslag, under den tid statsunderstöd åtnjutes, utgå följande bidrag, för läsår räknadt:

1) 200 kronor för hvarje ämneslärarinna med full tjänstgöring, som förvärfvat behörighet för ordinarie ämneslärarinnetjänst vid allmänt läroverk,

Med detta innehåll äro bestämmelser offentliggjorda till efterrättelse genom nådiga kungörelsen den 29 oktober 1909 angående aflöning åt lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter samt angående statsunderstöd åt dessa läroanstalter m. m.

På sätt riksdagsbeslutet utmärker hafva berörda anslag ej fått alldeles samma benämningar som af Kungl. Maj:t föreslagits. Detta sammanhänger därmed, att på grund af ett motionsvis framställt yrkande de egentliga kommunala mellanskolorna utskilts från öfriga ifrågavarande läroanstalter

samt fått för sig uppfördt ett särskildt förslagsanslag å 10,000 kronor under titeln kommunala mellanskolor.

Det spörsmål jag här vill framlägga berör emellertid en annan afvikelse från den nådiga propositionen. Det är nämligen så, att Riksdagens beslut i fråga om villkor för bidrag af anslaget till lönetillägg innebär en skärpning, i förhållande till hvad Kungl. Maj:t härutinnan föreslog. Enligt Kungl. Maj:ts förslag var det, för vinnande af nämnda bidrag, tillräckligt att vederbörande lärarinna med full tjänstgöring aflagt de prof, — examens- eller andra prof — som erfordras för behörighet till ordinarie ämneslärarinnetjänst vid allmänt läroverk. Det ansågs ej nödigt att kräfva den fulla kompetensen, för hvars ernående, utöfver profven, fordras minst två års tjänstgöring vid vissa läroanstalter. Enligt Riksdagens beslut åter kräfves utöfver profven äfven nämnda tjänstgöring.

Den härutinnan sålunda åvägabragta ändringen tillkom efter förslag af det särskilda utskott, till hvars handläggning förutnämnda proposition och motioner af kamrarna hänvisades. Utskottet yttrade uti ifrågavarande afseende följande:

»Punkt 1)» — i omförmälda bestämmelser i fråga om anslaget till lönetillägg — »bör enligt utskottets mening formuleras: 200 kronor för hvarje ämneslärarinna med full tjänstgöring, som förvärfvat behörighet till ordinarie ämneslärarinnetjänst vid allmänt läroverk.

»Lärarinna med denna behörighet skall, enligt den föreslagna löne-regleringen, under de första 15 åren af sin tjänstgöring åtnjuta 200 kronors högre aflöning än den, som visserligen är berättigad till lönetursberäkning men icke är behörig för allmänt läroverk. Då det tydligen måste anses som ett allmänt intresse, att förvärfvande af den högre kompetensen uppmuntras, och denna uppmuntran i form af lönetillägg icke kan krävas af den enskilda skolan, som då skulle frestas att undvika att anställa lärarinnor med högre kompetens, så har Kungl. Maj:t föreslagit, att detta lönetillägg af 200 kronor skall utgå af statsmedel.»

Af hvad utskottet sålunda anfört framgår ingalunda, att den föreslagna formuleringen afsåg att åstadkomma någon ändring i sak. Tvärtom yttrar utskottet strax därefter: »Utskottet tillstyrker för sin del Kungl. Maj:ts förslag till bestämmelser med afseende på nu ifrågavarande anslag.»

Jag anser mig på grund af hvad jag nu omförmäلت samt i öfrigt kunnat i ämnet inhämta vara fullt berättigad att antaga, det ifrågavarande bestämmelsers omformulering icke tillkommit i syfte att uti här berörda afseende åstadkomma någon ändring i sak.

Vid sådant förhållande torde det vara lämpligt att genom framställning till Riksdagen söka utverka en affattning af bestämmelsen under B. 1),

som ej utgör hinder för en tillämpning af densamma, öfverensstämmande med hvad som i den kungl. propositionen varit afsedt.

Jag öfvergår nu till den andra af de två frågor, som utgöra föremål för denna min framställning. Såsom jag nämnde skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag under rubriken kommunala och enskilda läroanstalter uppföras fyra särskilda anslag, gemensamt bildande ett reservationsanslag. Det första af dessa fyra anslag, stort 85,000 kronor, skulle enligt samma förslag hafva titeln kommunala mellanskolor. För tilldelande af understöd från detta anslag skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag gälla följande grunder, hvaribland de i punkterna 1, 2 och 11 upptagna i detta sammanhang särskildt komma i betraktande:

1. Af anslaget till kommunala mellanskolor må understöd kunna utgå ej mindre till samskolor, som under år 1909 åtnjutit understöd från anslaget till högre skolor för kvinnlig ungdom, än äfven till skolor, som utgöra öfverbyggnader på den egentliga folkskolan och i afseende å inträdesfordringarna förutsätta det kunskapsmått, som inhämtas i högsta årskursen af folkskola, anordnad enligt gällande normalplans typ Litt. A.

2. På den ort, där skolan är upprättad, skall finnas folkskola anordnad enligt gällande normalplans typ Litt. A.

3. Skolan skall omfatta minst tre årsklasser utöfver den egentliga folkskolan och i dessa klasser under de senaste tre åren hafva haft i medeltal sammanlagdt minst 18 lärjungar.

4. Hvarje årsklass skall i läroämnena åtnjuta skild undervisning.

5. Vid skola, däri gossar undervisas, skall finnas minst en manlig lärare med full tjänstgöring, och vid skola, däri flickor undervisas, skall finnas minst en kvinnlig lärare med full tjänstgöring. Har kommun endast en kommunal mellanskola, skall denna vara afsedd för såväl gossar som flickor.

6. Undervisningen skall fortgå under minst 36 läsveckor om året, påsk- och pingstferier samt tillfälliga lofdagar inberäknade.

7. Kommunen skall anslå de medel, som utöfver skolans öfriga inkomster erfordras, för att skolan under den tid, för hvilken statsunderstöd sökes, skall till sitt förfogande hafva tjänliga undervisningslokaler och erforderlig undervisningsmateriell samt kunna aflöna de vid skolan anställda lärarinnor enligt de i sådant afseende stadgade grunder, hvarjämte kommunen skall bidraga till lärarinnornas pensionering enligt de grunder, som framdeles må varda stadgade.

8. Därest terminsavgifter upptagas af lärjungarna, skall frågan om befrielse från eller nedsättning i sådana avgifter handläggas af en nämnd,

bestående af skolans inspektor och föreståndare eller föreståndarinna samt en af kommunalstyrelsen utsedd ledamot, och skall härvid iakttagas, att terminsafgifter ej må uttagas af medellösa lärjungar från kommunen.

9. Skolan skall stå under inseeende af öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk samt vara underkastad den kontroll och de bestämmelser i öfrigt, som Kungl. Maj:t kan finna godt föreskrifva.

10. Statsunderstödet till kommunala mellanskolor må kunna utgå, därest skolan omfattar tre årsklasser utöfver den egentliga folkskolan, med högst 3,600 kronor och, därest skolan omfattar flera sådana klasser, med högst 4,800 kronor, hvarjämte skola, däri flickor undervisas, må kunna erhålla ett särskildt understöd till undervisning i huslig ekonomi, ej öfverstigande 600 kronor, allt för år räknadt.

11. Samskola, som för år 1909 åtnjutit understöd från anslaget till högre skolor för kvinnlig ungdom, må, ändock att de här stadgade villkor ej till alla delar uppfyllas, intill utgången af år 1912, på de villkor Kungl. Maj:t äger bestämma, kunna komma i åtnjutande af understöd från anslaget till kommunala mellanskolor, dock under förutsättning att kommunen eller enskilda donatorer till skolans uppehållande lämna ett bidrag, hvars värde för år räknadt uppgår till minst samma belopp som statsunderstödet.

Såsom jag redan nämnt fingo vid Riksdagens behandling af frågan vissa anslag förändrade benämningar i följd af de kommunala mellanskolornas utsöndrande. Detta gäller bland annat just om nyss omförmälda anslag, som enligt Riksdagens beslut skulle utbyta den af Kungl. Maj:t föreslagna titeln *kommunala mellanskolor* mot titeln *enskilda mellanskolor*.

Denna ändring tillkom på grund af ett i motionsväg framställt yrkande af herrar Berg m. fl. Samma motionärer ifrågasatte äfven ändringar i de af Kungl. Maj:t föreslagna villkoren för åtnjutande af understöd från anslaget till kommunala mellanskolor, eller, enligt den sedermera vedertagna terminologien, enskilda mellanskolor. De punkter i Kungl. Maj:ts förslag, hvilka ej äro af betydelse för den fråga jag i detta sammanhang åsyftar, lämnar jag här åsido, blott nämnande att motionärerna ej uttryckligen påyrkade ändring af punkt 2 i de af Kungl. Maj:t framlagda, förut omnämnda villkor, men dock uttalade sig mot uppställandet af den i samma punkt angifna fordran. I öfrigt inneburo motionärernas förslag att bestämmelserna skulle få följande lydelse:

1. Af anslaget till enskilda mellanskolor må understöd kunna utgå dels till enskilda skolor, som utgöra öfverbyggnader på den egentliga folkskolan och i afseende å inträdesfordringarna förutsätta det kunskapsmått, som inhämtas i högsta klassen af folkskola, anordnad enligt gällande

normalplans typ litt. A, dels intill utgången af år 1914 äfven till samskola, som icke utgör öfverbyggnad på folkskola, men för år 1909 åtnjutit understöd från anslaget till högre skolor för kvinnlig ungdom.

11. Samskola — — — — — ändock att de i punkterna 2—10 stadgade villkoren ej till alla delar uppfyllas — — — understöd från anslaget till enskilda mellanskolor — — — som statsunderstödet.

Af en motionär, herr Juhlin, hvilken ej hade något att invända mot benämningen kommunala mellanskolor på ifrågakomna första grupp af de läroanstalter, som skulle vara delaktiga af det stora reservationsanslaget, hemställdes, att punkt 1 bland grunderna och villkoren för tilldelande af understöd från anslaget till kommunala mellanskolor skulle lyda sålunda:

Af anslaget till kommunala mellanskolor må understöd kunna utgå ej mindre till samskolor, som under år 1909 åtnjutit understöd från anslaget till högre skolor för kvinnlig ungdom, än äfven till sådana å orter, där allmänt läroverk icke finnes, upprättade skolor, som utgöra öfverbyggnader på den egentliga folkskolan och i afseende å inträdesfordringarna förutsätta det kunskapsmått, som inhämtas i högsta årskursen af folkskola, anordnad enligt gällande normalplans typ litt. A.

I fråga om de punkter i Kungl. Maj:ts förslag, som jämte i anledning af dem framkomna motioner äro af betydelse för min förevarande framställning, anförde utskottet följande:

Punkt 1. »Enligt Kungl. Maj:ts förslag», yttrade utskottet, »skall mellanskola, kommunal i egentlig mening eller enskild, kunna erhålla understöd, äfven om allmänt läroverk finnes å orten.

»Med anledning af herr Juhlins motion och då utskottet anser, att statens uppoffringar för bildningsanstalter med realskolexamen som mål, belägna å samma ort, böra begränsas, vill utskottet föreslå, att till punkt 1 fogas ett moment af följande lydelse: Mellanskola å ort, där allmänt läroverk eller statsunderstödd mellanskola finnes, må erhålla understöd, endast om lärjungeantalet i motsvarande klasser af allmänt läroverk resp. i redan befintlig statsunderstödd mellanskola under de senaste tre åren uppgått i medeltal till 100.

»I öfrigt bör punkten enligt utskottets mening ändras i öfverensstämmelse med herr Bergs m. fl:s förslag.»

Punkt 2. Utskottet uttalade: »För att en kommunal mellanskola skall på fyra år kunna föra till realskolexamen, bör den icke mottaga andra lärjungar än sådana, som visat sig innehafva de kunskaper, hvilka meddelas i folkskola, anordnad enligt gällande normalplans typ litt. A. I likhet med herrar Berg m. fl. anser utskottet emellertid, att uppställandet af en sådan inträdesfordran ingalunda kräfver, att folkskolan på platsen

nödvändigt måste vara just af nämnda typ; det ifrågavarande bildningsmåttet kan nämligen mycket väl under gynnsamma omständigheter inhämtas äfven i andra skolformer.

»På grund häraf föreslår utskottet, att punkt 2 i Kungl. Maj:ts förslag utgår.

»Men då det är angeläget, att inträdesfordringarna hållas uppe på den angifna höjden, bör det stadgas, att särskild inträdespröfning skall fordras.»

Punkten 11 — eller, såsom den af utskottet, hvilket inskjutit en ny punkt, benämndes, punkt 12 — ansåg utskottet böra ändras så, att det tydligt framginge, från hvilka villkors uppfyllande dispens måtte kunna medgifvas intill utgången af år 1912.

Med afseende på den nya formuleringen af punkterna hänvisade utskottet till sitt slutyrkande.

Detta innebar i de afseenden, hvarom här varit fråga, att Riksdagen skulle antaga följande i utskottets förslag under I C upptagna *särskilda bestämmelser i fråga om anslaget till enskilda mellanskolor*:

1. Af anslaget till enskilda mellanskolor må understöd kunna utgå dels till enskilda skolor, som utgöra öfverbyggnader på den egentliga folkskolan och i afseende å inträdesfordringarna förutsätta det kunskapsmått, som inhämtas i högsta klassen af folkskola, anordnad enligt gällande normalplans typ litt. A, dels intill utgången af år 1914 äfven till samskola, som icke utgör öfverbyggnad på folkskola, men för år 1909 åtnjutit understöd från anslaget till högre skolor för kvinnlig ungdom.

Enskild mellanskola å ort, där allmänt läroverk eller statsunderstödd mellanskola finnes, må erhålla understöd, endast om lärjungeantalet i motsvarande klasser af allmänt läroverk respektive i redan befintlig statsunderstödd mellanskola under de senaste tre åren uppgått i medeltal till 100

2. Inträdessökande skall vid offentlig pröfning visa sig innehafva det i punkt 1 omnämnda kunskapsmåttet.

12. Samskola, som för år 1909 åtnjutit understöd från anslaget till högre skolor för kvinnlig ungdom, må, ändock att de i punkterna 2—10 stadgade villkor ej till alla delar uppfyllas, intill utgången af år 1912, på de villkor Kungl. Maj:t äger bestämma, kunna komma i åtnjutande af understöd från anslaget till enskilda mellanskolor, dock under förutsättning att kommun eller enskilda donatorer till skolans uppehållande lämna ett bidrag, hvars värde för år räknadt uppgår till minst samma belopp som statsunderstödet.

Bland de reservationer, som funnos fogade vid utskottsutlåtandet, berörde en, afgifven af friherre Fleming och herr Hedenlund, punkt 1 i de

under I C i utskottets förslag upptagna särskilda bestämmelser. Dessa reservanter hade ansett, att man icke utan föregående utredning borde *tvinga* nu befintliga statsunderstödda enskilda samskolor att ombilda sig till på folkskolan direkt byggda mellanskolor, detta så mycket mindre som en dylik omläggning till mellanskola syntes komma att ske på de platser, där förhållandena så kräfdes och där ej en friare skolform kunde finnas mera påkallad, och att därför *punkt 1* af de särskilda bestämmelserna ifråga om anslaget till *enskilda mellanskolor* borde hafva följande lydelse:

»Af anslaget till enskilda mellanskolor må understöd utgå dels till enskilda skolor, som utgöra öfverbyggnader på den egentliga folkskolan och i afseende å inträdesfordringarna förutsätta det kunskapsmått, som inhämtas i högsta klassen af folkskola, anordnad enligt gällande normalplans typ litt. A, dels till samskolor, som för år 1909 åtnjtit understöd från anslaget till högre skolor för kvinnlig ungdom.

Mellanskola — — — — —
 — — — — —
 — — — — — 100.»

När den genom omförmälda proposition väckta frågan förevar till behandling inom kamrarna, stannade dessa i olika beslut i afseende å lydelsen af bestämmelserna i punkt I C.

I Första kammaren segrade nämligen vid omröstning friherre Flemings och herr Hedenlunds reservation med 104 röster mot 26, hvilka voro för utskottets förslag. Andra kammaren åter anslöt sig till utskottets mening, dock med ändrad lydelse af andra stycket af punkt 1, på grund af en motion, för hvilken jag, med hänsyn till frågans slutliga förlopp, ej ansett nödigt i det föregående redogöra, då den ej heller berör den sak jag här åsyftar.

Vid den sammanjämkning, som af utskottet föreslogs i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut såväl i nu omförmälda som flera andra hänseenden beträffande den omfattande fråga, hvilken utgjorde föremål för omförmälda nådiga proposition, blef den af Första kammaren antagna lydelsen af punkt 1 i de under I C upptagna bestämmelserna med en oväsentlig redaktionsförändring i andra stycket af punkten också gillad af Andra kammaren, som alltså frånträdde sitt beslut i denna del.

Jag skall nu, för en fullständig öfversikt af Riksdagens beslut i det särskilda spörsmål som jag här afhandlar, be att få i deras helhet återgifva de af Riksdagen antagna, i förutnämnda kungörelse i afdelningen C upptagna

Särskilda bestämmelser i fråga om anslaget till enskilda mellanskolor.

1. Af anslaget till enskilda mellanskolor må understöd utgå dels till enskilda skolor, som utgöra öfverbyggnader på den egentliga folkskolan och i afseende å inträdesfordringarna förutsätta det kunskapsmått, som inhämtas i högsta klassen af folkskola, anordnad enligt gällande normalplans typ litt. A, dels till samskolor, som för år 1909 åtnjutit understöd från anslaget till högre skolor för kvinnlig ungdom.

Enskild mellanskola å ort, där allmänt läroverk eller statsunderstödd mellanskola finnes, må erhålla understöd, endast om lärjungeantalet i motsvarande klasser af allmänt läroverk respektive i redan befintlig statsunderstödd mellanskola under de senaste tre åren uppgått i medeltal till 100.

2. Inträdessökande skall vid offentlig pröfning visa sig innehafva det i punkt 1 omnämnda kunskapsmåttet.

3. Skolan skall omfatta minst fyra årsklasser utöfver den egentliga folkskolan och i dessa klasser under de senaste tre åren hafva haft i medeltal sammanlagdt minst 32 lärjungar.

4. Hvarje årsklass skall i läroämnena åtnjuta skild undervisning.

5. Vid skola, däri gossar undervisas, skall finnas minst en manlig lärare med full tjänstgöring, och vid skola, däri flickor undervisas, skall finnas minst en kvinnlig lärare med full tjänstgöring.

6. Undervisningen skall fortgå minst 38 läsveckor om året, påsk- och pingstferier samt tillfälliga lofdagar inberäknade.

7. Skolan skall till sitt förfogande hafva tjänliga undervisningslokaler och erforderlig undervisningsmateriell, och de vid skolan anställda lärarinnorna skola aflönas enligt de i sådant afseende stadgade grunder.

8. Kommun eller enskilda donatorer skola till skolans uppehållande lämna ett bidrag, hvars värde för år räknadt uppgår till minst samma belopp som det från anslaget till enskilda mellanskolor utgående understödet, äfvensom bidraga till de vid skolan anställda lärarinnornas ålders-tillägg med hälften af det belopp, staten för samma ändamål tillskjuter, så ock till lärarinnornas pensionering enligt de grunder, som framdeles må varda stadgade.

9. Befrielse från och nedsättning i terminsafgifter skola medgifvas till den omfattning Kungl. Maj:t bestämmer.

10. Skolan skall stå under inseende af öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk samt vara underkastad den kontroll och de bestämmelser i öfrigt, som Kungl. Maj:t kan finna godt föreskrifva.

11. Statsunderstödet till enskilda mellanskolor må kunna utgå med högst 4,800 kronor, hvarjämte skola, däri flickor undervisas, må kunna erhålla ett särskildt understöd till undervisning i huslig ekonomi, ej öfverstigande 600 kronor, allt för år räknadt.

12. Samskola, som för år 1909 åtnjutit understöd från anslaget till högre skolor för kvinnlig ungdom, må, ändock att de i punkterna 2—10 stadgade villkor ej till alla delar uppfyllas, intill utgången af år 1912, på de villkor Kungl. Maj:t äger bestämma, kunna komma i åtnjutande af understöd från anslaget till enskilda mellanskolor, dock under förutsättning att kommun eller enskilda donatorer till skolans uppehållande lämna ett bidrag, hvars värde för år räknadt uppgår till minst samma belopp som statsunderstödet.

Den afvikelse från utskottets förslag, som tillkom genom Första kammarens beslut i fråga om 1:a punkten i afdelningen C, var föranledd af en önskan att ej utan vidare nödga de befintliga statsunderstödda enskilda samskolorna att ombilda sig till på folkskola af viss typ direkt byggda mellanskolor. De motionärer, på grund af hvilkas framställning nämnda afvikelse kom till stånd, uttala, att en sådan ombildning ej utan föregående utredning borde framtvingas. Af den diskussion, som föregick och ledde till Första kammarens beslut i ämnet, framgår otvetydigt att man åtminstone afsåg ett ej till bestämd tid begränsadt moratorium för dessa skolor.

Nu heter det emellertid i den af Riksdagen antagna punkten 12 under afdelningen C, att samskola, som för år 1909 åtnjutit understöd från anslaget till högre skolor för kvinnlig ungdom, må, ändock att de i punkterna 2—10 stadgade villkor ej till alla delar uppfyllts, intill utgången af år 1912 på de villkor Kungl. Maj:t äger bestämma, komma i åtnjutande af understöd från anslaget till enskilda mellanskolor, dock under förutsättning o. s. v. Denna formulering kommer otvifvelaktigt att omintetgöra afsikten med den nämnda afvikelsen från utskottsförslaget i punkt 1. Det föreskrifves nämligen i punkt 2, att inträdessökande, och härmed måste afses äfven inträdessökande i samskola, skall vid offentlig pröfning visa sig innehafva det i punkt 1 omnämnda kunskapsmåttet — det som inhämtas i högsta klassen af folkskola, anordnad enligt gällande normalplans typ litt. A.

På detta sätt har man, tydligen oafsiktligt, kommit till en bestämmelse, som ej allenast, såsom antydts, omintetgör det syfte, som låg till grund för ändringen i punkt 1, utan äfven är strängare mot samskolorna än de motionärer, på hvilkas yrkande utskottets ändringsförslag i punkt 1 tillkom. Enligt dessa motionärer skulle nämligen samskola kunna, utan att öfvergå till påbyggnad å folkskola, åtnjuta understöd intill utgången af år 1914. Men Riksdagens beslut afstänger anslagsmöjligheten i dylikt fall redan med utgången af år 1912.

Då denna konsekvens af de stadfästa bestämmelserna rörande understöd från anslaget till enskilda mellanskolor som sagdt uppenbarligen är oafsiktlig, anser jag mig böra föreslå Kungl. Majt att äfven i berörda hänseende hos Riksdagen utverka erforderlig ändring.

I fråga om sättet för genomförande af de önskade ändringarna uti nu afsedda föreskrifter tillåter jag mig framhålla, att i det af mig i denna framställning först omförmälda afseendet bör upptagas den i nådiga propositionen föreslagna formuleringen af de i Riksdagens skrifvelse under punkt 1) i afdelningen B upptagna bestämmelser i fråga om anslaget till lönетillägg.

Vidkommande åter den ändring, som erfordras i afseende å samskolas rätt till anslag, synes man böra åstadkomma densamma genom att i punkt 12 af afdelningen C hänföra sig till punkterna 3—10, i stället för såsom nu till punkterna 2—10. Det torde också vara önskligt att gifva punkt 2 en lydelse, som tydiligen undantager samskolorna från tillämpning af punkten.»

Herrar L. G.
Broomés i
Bårslöf och
O. Forsslings
motion.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft en inom Andra kammaren af herrar *L. G. Broomé* i Bårslöf och *O. Forssling* väckt motion, nr 267, däri hemställes,

att Riksdagen, vid bifall till hvad Kungl. Maj:t i propositionen nr 91 föreslagit beträffande punkterna 2 och 12 af »Särskilda bestämmelser i fråga om anslaget till enskilda mellanskolor» måtte besluta, att punkt 1 i första stycket af samma bestämmelser skall erhålla följande ändrade lydelse:

1. Af anslaget till enskilda mellanskolor må understöd utgå dels till enskilda skolor, som utgöra öfverbyggnader på den egentliga folkskolan och i afseende å inträdesfordringarna förutsätta det kunskapsmått, som inhämtas i högsta klassen af folkskola, anordnad enligt gällande normalplans typ litt. A, dels *intill utgången af år 1920 äfven* till samskolor, som för år 1909 åtnjutit understöd från anslaget till högre skolor för kvinnlig ungdom.

Till stöd för framställningen hafva motionärerna anført följande:

»I det utlåtande, som förlidet år afgafs af Riksdagens andra särskilda utskott i anledning af Kungl. Maj:ts proposition nr 81 angående statsunderstöd till kommunala mellanskolor och enskilda läroanstalter samt en del motioner i dithörande ämnen, föreslog utskottet, att i riksstaten skulle bland annat uppföras ett anslag med titel *enskilda mellanskolor* å 60,000 kronor, och att i fråga om detta anslag skulle gälla vissa bestämmelser, affattade i 12 särskilda punkter.

Mot utskottets förslag i denna del hade afgifvits tre reservationer: en af friherre Fleming och herr Hedenlund mot första stycket af punkt 1, en annan af herr N. Larsson i Klagstorp m. fl. mot andra stycket af samma punkt, en tredje af herr J. Hellgren m. fl. mot punkt 9.

För öfversiktens skull återgifvas här nedan vid sidan af hvarandra dels utskottets förslag, dels de tre reservationerna, hvarvid med kursiv stil utmärkas de punkter, hvilka icke kommo att ingå i riksdagsbeslutet:

Utskottets förslag:

1. Af anslaget till enskilda mellanskolor må understöd kunna utgå dels till enskilda skolor, som utgöra öfverbyggnader på den egentliga folkskolan och i afseende å inträdesfordringarna förutsätta det kunskapsmått, som inhämtas i högsta klassen af folkskola, anordnad enligt gällande normalplans typ litt. A, dels intill utgången af år 1914 äfven till samskola, som icke utgör öfverbyggnad på folkskola, men för år 1909 åtnjutit understöd från anslaget till högre skolor för kvinnlig ungdom.

Enskild mellanskola å ort, där allmänt läroverk eller statsunderstödd mellanskola finnes, må erhålla understöd, endast om lärjungeantalet i motsvarande klasser af allmänt läroverk respektive i redan befintlig statsunderstödd mellanskola under de senaste tre åren uppgått i medeltal till 100.

2. Inträdessökande skall vid offentlig pröfning visa sig innehafva det i punkt 1 omnämnda kunskapsmåttet.

3. Skolan skall omfatta minst 4 årsklasser utöfver den egentliga folkskolan och i dessa klasser under de senaste tre åren hafva haft i medeltal sammanlagdt minst 32 lärjungar.

4. Hvarje årsklass skall i läroämnena åtnjuta skild undervisning.

Reservationer:

af friherre Fleming och
herr Hedenlund:

1. Af anslaget till enskilda mellanskolor må understöd utgå dels till enskilda skolor, som utgöra öfverbyggnader på den egentliga folkskolan och i afseende å inträdesfordringarna förutsätta det kunskapsmått, som inhämtas i högsta klassen af folkskola, anordnad enligt gällande normalplans typ litt. A, dels till samskolor, som för år 1909 åtnjutit understöd från anslaget till högre skolor för kvinnlig ungdom.

Mellanskola — — — —
— — — — — — — 100.

Af herr N. Larsson i Klagstorp m. fl.

I kommun, där statsunderstödd kommunal eller enskild mellanskola finnes, må statsunderstöd ej tilldelas annan enskild mellanskola, utan att samtliga mellanskolors klasser äro i lämplig grad fyllda.

5. Vid skola, däri gossar undervisas, skall finnas minst en manlig lärare med full tjänstgöring, och vid skola, däri flickor undervisas, skall finnas minst en kvinnlig lärare med full tjänstgöring.

6. Undervisningen skall fortgå minst 38 läsveckor om året, påsk- och pingstferier samt tillfälliga lofdagar inberäknade.

7. Skolan skall till sitt förfogande hafva tjänliga undervisningslokaler och erforderlig undervisningsmateriell, och de vid skolan anställda lärarinnorna skola aflönas enligt de i sådant afseende stadgade grunder.

8. Kommun eller enskilda donatorer skola till skolans uppehållande lämna ett bidrag, hvars värde för år räknadt uppgår till minst samma belopp som det från anslaget till enskilda mellanskolor utgående understödet, äfvensom bidraga till de vid skolan anställda lärarinnornas ålderstillägg med hälften af det belopp, staten för samma ändamål tillskjuter, så ock till lärarinnornas pensionering enligt de grunder, som framdeles må varda stadgade.

9. Befrielse från och nedsättning i terminsafgifter skola medgifvas till den omfattning Kungl. Maj:t bestämmer.

10. Skolan skall stå under inseende af öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk samt vara underkastad den kontroll och de bestämmelser i öfrigt, som Kungl. Maj:t kan finna godt föreskrifva.

11. Statsunderstödet till enskilda mellanskolor må kunna utgå med högst 4,800 kronor, hvarjämte skola, däri flickor undervisas, må kunna erhålla ett särskildt understöd till undervisning i huslig ekonomi, ej öfverstigande 600 kronor, allt för år räknadt.

12. Samskola, som för år 1909 åtnjutit understöd från anslaget till högre skolor

Af herr J. Hellgren m. fl.

9. *Därest statsunderstödd enskild mellanskola åtnjuter kommunalt understöd, skall frågan om befrielse från eller nedsättning i terminsafgifterna handläggas af en nämnd, bestående af skolans inspektor och föreståndare eller föreståndarinna samt en af kommunalstyrelsen utsedd ledamot, och skall härvid iakttagas, att terminsafgifter ej må uttagas af medellösa lärlingar från bidragsgifvande kommun.*

för kvinnlig ungdom, må, ändock att de i punkterna 2—10 stadgade villkor ej till alla delar uppfyllas, intill utgången af år 1912, på de villkor Kungl. Maj:t äger bestämma, kunna komma i åtnjutande af understöd från anslaget till enskilda mellanskolor, dock under förutsättning att kommun eller enskilda donatorer till skolans uppehållande lämna ett bidrag, hvars värde för år räknadt uppgår till minst samma belopp som statsunderstödet.

Vid utlåtandets föredragning den 12 maj beslöt Andra kammaren bifalla den af utskottet föreslagna lydelsen utom i fråga om punkt 1 andra stycket samt punkt 9, där de af herr N. Larsson i Klagstorp m. fl. och herr J. Hellgren m. fl. afgifna reservationerna antogos. I Första kammaren åter bifölls utskottets förslag utom i fråga om punkt 1, där efter en längre öfverläggning den af friherre Fleming och herr Hedenlund afgifna reservationen bifölls med 104 röster mot 26, hvilka senare tillföllo utskottets förslag.

Då de skiljaktiga besluten sedan skulle sammanjämkas, enade sig utskottets medlemmar från båda kamrarna om den hemställan, att med afseende å »Särskilda bestämmelser i fråga om anslaget till enskilda mellanskolor» Andra kammaren måtte i allo förena sig med Första kammaren. Den enda afvikelse från dennas beslut, som i sammanjämningsmemorialet tillstyrktes, var den rent redaktionella, att man i begynnelsen af punkt 1 andra stycket i stället för ordet »Mellanskola» återinförde det af utskottet föreslagna uttrycket »Enskild mellanskola».

Sammanjämningsförslaget antogs af Första kammaren den 17 maj och af Andra kammaren den 19 maj. På grund häraf erhöles i Riksdagens skrifvelse nr 249, hvilken af kamrarna godkändes den 21 maj, samt i den kungl. kungörelse, som af Kungl. Maj:t utfärdades den 29 oktober 1909, de särskilda bestämmelserna om anslaget till enskilda mellanskolor i alla afseenden just det innehåll, som blifvit af Första kammaren för dess del beslutadt.

Sedan de af Första kammaren genomdrifna bestämmelserna sålunda blifvit definitivt gällande, har det befunnits, att de i ett afseende icke motsvara det syfte, som kammaren med dem velat vinna.

Afsikten med Första kammarens formulering af punkt 1 första stycket hade nämligen varit, att de lägre samskolor, som för år 1909 åtnjöt

understöd från anslaget »till högre skolor för kvinnlig ungdom», skulle få åtnjuta sådant understöd, äfven om de för all framtid behölle sin hittillsvarande anordning såsom väsentligen parallellskolor till folkskolan. Andra kammarens ledamöter inom utskottet hade i motsats hertill yrkat, att detta slags samskolor måtte få sig beviljad en öfvergångstid intill utgången af år 1914, under hvilken de, med bibehållen rätt till statsunderstöd, skulle kunna fortfarande delvis vara parallellskolor till folkskolan, men att de efter nämnda tidpunkt måste vara ordnade såsom öfverbyggnader på denna, alltså som »mellanskolor», ifall de skulle kunna erhålla bidrag från det nya anslaget »till enskilda mellanskolor». Friherre Fleming och Herr Hedenlund, som funnit det obilligt, att nämnda skolors rätt till fortsatt statsunderstöd skulle göras beroende af deras omorganisering till mellanskolor, hade i sin reservation yrkat, att den i bestämmelsernas punkt 1 första stycket föreslagna tidsbegränsningen: »intill utgången af år 1914» måtte bortfalla, och de hyste uppenbarligen den föreställningen, att deras syfte härmed skulle vinnas. Denna föreställning berodde emellertid på ett förbiseende af innehållet i de följande punkterna 2 och 12, rörande hvilka utskottet varit enhälligt, och i hvilka kamrarnas beslut därför blefvo sammanstående. I punkt 12 medgafs nämligen åt lägre samskola, som för år 1909 åtnjöt understöd från anslaget »till högre skolor för kvinnlig ungdom», möjlighet till partiell befrielse från de i punkterna 2—10 stadgade villkoren endast till utgången af år 1912. Efter denna tidpunkt skulle de alltså vara bundna af det i punkt 2 upptagna villkoret, som lydde sålunda: »Inträdessökande skall vid offentlig pröfning visa sig innehafva det i punkt 1 omnämnda kunskapsmåttet» (»det kunskapsmått, som inhämtas i högsta klassen af folkskola, anordnad enligt gällande normalplans typ litt. A»). Enligt detta villkor, hvarom under ärendets behandling ingen meningskiljaktighet förports, måste de lägre samskolorna följaktligen organisera sig så, att de för inträde i sin lägsta klass fordrade kännedom om egentliga folkskolans lärokurs, d. v. s. att de utgjorde öfverbyggnader på folkskolan, och detta redan 1912, alltså två år tidigare än utskottet velat kräfvat.

Följden af nu berörda förbiseende, hvilket icke blef uppmärksamadt vare sig vid utskottsutlåtandets föredragning i kamrarna den 12 maj eller vid affattandet af sammanjämningsmemorialet den 14 maj eller vid dettas föredragning i Första kammaren den 17 maj, vill nu Kungl. Maj:t hafva undanröjd genom sin vid innevarande riksdag afgifna proposition nr 91. I denna föreslås för sådant ändamål, att de af 1909 års Riksdag fastställda och genom kungl. kungörelse den 29 oktober 1909 till efterrättelse ut-

färdade »särskilda bestämmelser i fråga om anslaget till enskilda mellanskolor» måtte på det sätt omredigeras, att punkterna 2 och 12 erhålla följande ändrade lydelse:

2. Inträdessökande till sådan i punkt 1 afsedd enskild skola, som utgör öfverbyggnad på folkskolan, skall vid offentlig pröfning visa sig innehafva det i samma punkt omnämnda kunskapsmåttet.

12. Samskola, som för år 1909 åtnjutit understöd från anslaget till högre skolor för kvinnlig ungdom, må, ändock att de i punkterna 3—10 stadgade villkor ej till alla delar uppfyllas, intill utgången af år 1912, på de villkor Kungl. Maj:t äger bestämma, kunna komma i åtnjutande af understöd från anslaget till enskilda mellanskolor, dock under förutsättning att kommun eller enskilda donatorer till skolans uppehållande lämna ett bidrag, hvars värde för år räknadt uppgår till minst samma belopp som statsunderstödet.

Den åtgärd, som sålunda föreslås, är icke blott i hög grad ovanlig, utan måste ock anses vara ur flera synpunkter särdeles egendomlig och betänklig. Mot de af 1909 års Riksdag fastställda bestämmelser, hvilka nu skulle ändras, kan ingalunda anmärkas, att de skulle hafva tillkommit på något formellt inkorrekt sätt, eller att de i och för sig skulle vara så olämpliga, att något slags »rättelse» nu vore af nödvändigheten påkallad.

Särskildt från Andra kammarens synpunkt kan detta senare naturligtvis så mycket mindre medgifvas, som denna kammare förledet är utan minsta meningsskiljaktighet uttalade sig för den åsikten, att bidrag från anslaget till enskilda mellanskolor borde för framtiden tillkomma endast sådana anstalter, som verkligen äro »mellanskolor», d. v. s. öfverbyggnader på folkskolan.

Äfven i Första kammaren hade den af Andra kammaren hysta uppfattningen kraftiga förfäktare. Visserligen stämplades där af en talare den föreslagna bestämmelsen, att de lägre samskolorna borde efter hand omdana sig till mellanskolor, såsom ett »våld», hvilket vore »minst sagdt orättfärdigt», och den ifrågasatta omdaningen karakteriserades rent af såsom »en snöpning af klasser», hvilken hos de samhällen, där lägre samskolor nu funnes, måste väcka »deras berättigade harm». Men å andra sidan saknades ej uttalanden, hvilka skarpt protesterade mot dessa våldsamma öfverdrifter. Sålunda yttrade sig gentemot friherre Fleming och herr Hedenlund utskottets ordförande, landshöfdingen *Fr. Pettersson*, sålunda:

»Jag ber då att till deras rätta dimensioner få reducera de betänkligheter, de tvenne föregående talarne här hafva uttalat; dessa gälla de 22 samskolorna, af hvilka några föra ett så tynande lif, att det är fråga värdt, huruvida det verkligen kan anses vara ett statsintresse att understödja dem medelst anslag. En dylik skola till exempel med 5 elever i en klass och 3 i en annan åtnjuter statsanslag; en annan har 10 i ena och 4 i den andra klassen, och på detta sätt skulle man kunna gå igenom en hel del. Men dessa skolor hafva i alla fall sitt berättigande, och det borde nog tagas mer hänsyn till nu anförda betänkligheter, om det vore fråga om att indraga dessa skolor, men så är icke meningen; meningen är att gifva dem en lämplig öfvergångstid, som enligt utskottets förslag är satt till 5 år, hvarunder de hafva tillfälle att ombilda sig till en ny form, hvarefter de säkerligen komme att verka bättre till förmån för det samhälle, där de nu arbeta såsom parallellskolor vid sidan af folkskolorna, så att man i stället för tvenne sådana kanske tynande läroverk genom bådas sammanslagning finge en läroverkstyp, som bättre kunde tillgodose samhällets intressen. Det är ju så, att vid alla organisationer förekomma en hel del tvifvelsamma fall, gränsfall, som man icke vet, huru man skall behandla. Men då är frågan: skall man låta dessa 22 samskolor alltid stå kvar? Dessa äro skolor af en typ, som Riksdagen alltid sökt begränsa, och enligt hvad därom beslutats vid riksdagarna 1902 och 1906 skulle de inskränkas till samhällen, där allmänt läroverk för gossar ej finnes och som före 1902 års utgång fullgjort gällande villkor för erhållande af understöd från anslaget till högre skolor för kvinnlig ungdom. Jag betonar ytterligare, att meningen icke är att omintetgöra dessa skolor, utan endast att gifva dem en lämplig öfvergångstid för att kunna öfvergå till den skolform, som vi hafva ansett bättre och fullständigare kunna fylla de kraf, som ställas på densamma».

Prof. Aug. Wijkander, som likaledes var ledamot af utskottet, yttrade bland annat:

»Om statsmakterna möjliggöra en mellanskola af lämplig typ och denna får en mer lifskraftig tillvaro, hvilket jag för min del är fullkomligt öfvertygad att den får, så är det naturligt att i ett mindre samhälle, om det har en lägre samskola, denna af sig själf kommer att öfvergå till mellanskola. Den får nämligen icke något statsanslag för de tre lägsta klasserna, utan utgår detta enligt förslaget endast för de fyra klasser, som motsvara klasser i en mellanskola. Hvad de tre lägsta icke statsunderstödda klasser angår, hvilka äro parallella med folkskolan, är det naturligt, att i ett samhälle lätt uppstår den önskan, att dessa med hvarandra parallella klasser, hvilka kanske hvar för sig ej äro fullt besatta, sammanslås

och därigenom besparingar uppkomma. Det är emellertid en bestämd skillnad i schema och arbetsordning för de till mellanskolor förvandlade samskolorna och den ursprungliga planen. Man har nämligen hittills i de lägre samskolorna ordnat språkundervisningen med början genast från första klassen, och det gör, att, när en elev, som genomgått folkskolan, söker sig in i en samskola, undervisningen icke passar för hans föregående utbildning, ty han har icke den språkkunskap, som behöfves, och utom den allmänna olägenheten uppkommer däraf förlust af tid och penningar. Under sådana förhållanden får icke en lägre samskola för omgifvande nejd samma betydelse, som om den förvandlas till mellanskola. Det är först sedan en sådan förvandling försiggått, som anordningarna inom skolan passa för kringliggande kommuner, för de gossar och flickor, som genomgått folkskolan. Det kan således finnas fog för att få ändring i detta afseende, och då staten gifver anslag till den ifrågavarande skolan, kan den också fordra, att undervisningen ordnas på sådant sätt i mellanskolans klasser, att den passar för de elever, som komma direkt från folkskolorna. Därmed är icke uteslutet, att man icke kan hafva kvar de tre lägsta klasserna, men då bör undervisningen i dessa skolor ordnas på sådant sätt, att skolan ändock börjar språkundervisningen i mellanskolans lägsta klass. Det är icke fråga om att tvinga skolan att skilja sig från de tre lägre klasserna, men staten säger: vill ni hafva anslag till mellanskolans klasser, bör undervisningen ordnas så, att elever, som genomgått folkskolan, kunna hafva nytta däraf. Därför har flertalet af denna kammares ledamöter i utskottet utan tvekan gått med på Andra kammarens ledamöters åsikt härom, och vill man åstadkomma samarbete mellan kamrarna samt få till stånd reformer, som kunna vara önskliga, är detta ett af villkoren, visserligen icke i sig själf af någon större betydelse, då den ifrågasatta reformen går af sig själf, men af vikt för att få en uppgörelse med Andra kammaren, så mycket mera som den uppenbarligen har fog för sig.»

Af samma mening var ock lektor *J. F. Nyström*, som anförde:

»Jag vill på samma gång med några ord vidröra hr Hedenlunds reservation. Han och baron Fleming anse det mycket obilligt, att de nuvarande samskolorna skola behöfva ombildas till mellanskolor. Men man kan med skäl fråga: hvarför skulle staten underhålla två parallella skolor i dessa små samhällen, som herrarna finna uppräknade på sid. 94, i hvilket det finnes så litet olikhet i socialt och andra afseenden, där alla föräldrarna känna hvarandra, och alla barnen känna hvarandra; hvarför skulle icke där barnen kunna gå i samma skola, hvarför skall det finnas en samskola och en folkskola på dessa ställen. Det finnes ju ej något skäl för staten att uppmuntra sådant. Att emellertid de

samhällen, som hafva samskolor, icke komma att på något vis misshandlas, om utskottets betänkande går igenom, är ju tydligt och klart, ty hvad vi vilja gifva dem är någonting bättre än de hafva. De hafva en samskola, som icke leder till någon kompetens, vi vilja gifva dem en mellanskola, som leder till en examen med kompetens att inträda i vissa stats-tjänster. Det kan icke vara tu tal om, att icke dessa samhällen få någonting bättre, än de nu hafva. Jag vågar påstå, att, om man år 1904 bjudit de småstäder, som då förlorade sina pedagogier, på denna mellanskola i stället för på samskolor, de skulle hafva med glädje och tacksamhet tagit emot den gåfvan, hvilket naturligtvis icke hindrar, att måhända i dag något ombud för dessa småstäder kommer att uppträda mot den här reformen.»

Då man mot hvarandra väger de skäl, hvilka anförts å ena sidan för de lägre samskolornas bibehållande såsom parallellanstalter till folkskolan samt å andra sidan för deras omdaning till mellanskolor, lärar ur saklig synpunkt ingen tvekan kunna råda.

Endast i ett afseende synes en modifikation af fjolårets beslut beträffande de enskilda mellanskolorna vara af billighetshänsyn påkallad.

Enligt utskottets förslag skulle, såsom i det föregående blifvit påpekadt, för de lägre samskolornas utveckling till mellanskolor fastställas en öfvergångstid, som skulle räcka till utgången af år 1914. Genom Första kammarens bifall till friherre Flemings och herr Hedenlunds reservation samt genom Andra kammarens anslutning härtill blef denna öfvergångstid begränsad till utgången af år 1912. Den inskränkning, som sålunda kom till stånd, var utan tvifvel för sträng, och det torde kunna antagas, att Andra kammaren ej skulle hafva något emot, att den medgifna omdaningsfristen blefve ej oväsentligt förlängd, så att inga berättigade enskilda intressen måtte genom ett brådstörtadt genomförande af omdaningen blifva lidande.»

Vidkommande först den af Kungl. Maj:t föreslagna ändringen i de af 1909 års Riksdag antagna bestämmelserna i fråga om anslaget till lönetillägg åt lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter innebär densamma, att lönetillägg å 200 kronor skall tillkomma lärarinna med full tjänstgöring, därest hon *aflagt de prof, som erfordras för behörighet* till ordinarie ämneslärarinnetjänst vid allmänt läroverk, i stället för att nu, enligt Riksdagens beslut, för dylikt lönetillägg erfordras, att lärarinnan *förvärfvat behörighet* för sådan tjänst. På sätt af departementschefen framhålls, framgår med all tydlighet af motiveringen till Riksdagens berörda

beslut, att afsikten med detsamma ingalunda varit att i det förslag till bestämmelse i förevarande hänseende, som af Kungl. Maj:t förelades 1909 års Riksdag och som är lika lydande med det nu framlagda förslaget, åstadkomma den skärpning i kompetensfordringarna för rätt till lönetilllägg, som innebäres i den af Riksdagen beslutade lydelsen af förevarande bestämmelse, utan torde denna skärpning endast få tillskrifvas ett mindre lyckligt val af uttryck vid beslutets skriftliga affattning. Vid sådant förhållande anser sig utskottet böra tillstyrka Kungl. Maj:ts framställning i denna del.

Beträffande härefter Kungl. Maj:ts och motionärernas förslag om ändringar i de likaledes af 1909 års Riksdag antagna särskilda bestämmelserna i fråga om anslaget till enskilda mellanskolor är innebörden af det förstnämnda förslaget den, att understöd från anslaget må för obegränsad tid framåt kunna utgå till samskolor, som för år 1909 åtnjutit understöd från anslaget till högre skolor för kvinnlig ungdom. Motionärernas förslag däremot afser, att understöd till nämnda samskolor må kunna utgå endast intill utgången af år 1920. Enligt nuvarande bestämmelser kan, med hänsyn till stadgadt villkor om visst kunskapsmått hos inträdessökande samt bestämmelsen om den tid, för hvilken dispens från detta villkor är medgifven, sådant understöd, realiter sedt, icke åtnjutas längre än intill utgången af år 1912. Utskottet, som väl håller före, att de nu gällande bestämmelserna i förevarande hänseende äro till sina följder för ifrågasvarande samskolor något för hårda, i det de lämna dessa skolor alltför knapp tid att, om de så önska, afveckla sina affärer eller öfvergå till annan skolform, har alltså intet att erinra mot att dessa bestämmelser ändras så, att statsunderstöd må kunna utgå för längre tid än hvad nu är fallet. Däremot kan utskottet icke tillstyrka ett uppgifvande af 1909 års Riksdags beslut i den utsträckning, som, enligt hvad ofvan nämnts, innebäres i Kungl. Maj:ts förslag, utan lära skäligen anspråk på hänsyn till förevarande skolors intressen blifva tillgodosedda, om, på sätt af motionärerna föreslagits, tiden för understödet utsträcker till 1920 års utgång. På grund häraf får utskottet hemställa,

att Riksdagen i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande proposition och herrar Broomés och Forsslings motion må

a) förklara, att af de bestämmelser, som af Riksdagen antagits i fråga om de å åttonde hufvudtiteln under rubriken: *enskilda läroanstalter* uppförda särskilda anslag, punkt 1) under afdelningen *B. Bestämmelser i fråga om anslaget till lönetilllägg åt lärarinnor vid statsunder-*

stödda enskilda läroanstalter skall erhålla följande ändrade lydelse:

1) 200 kronor för hvarje ämneslärarinna, som är berättigad till en aflöning af minst 1,400 kronor i 1:a, 1,700 kronor i 2:a och 2,000 kronor i 3:e lönegraden,

b) förklara att af förstnämnda bestämmelser punkt 1 under afdelningen C. *Särskilda bestämmelser i fråga om anslaget till enskilda mellanskolor* skall erhålla följande ändrade lydelse:

1. Af anslaget till enskilda mellanskolor må understöd utgå dels till enskilda skolor, som utgöra öfverbyggnader på den egentliga folkskolan och i afseende å inträdesfordringarna förutsätta det kunskapsmått, som inhämtas i högsta klassen af folkskola, anordnad enligt gällande normalplans typ litt. A, dels *intill utgången af år 1920 äfven* till samskolor, som för år 1909 åtnjutit understöd från anslaget till skolor för kvinnlig ungdom; samt

c) under förutsättning af bifall till hvad under b) föreslagits, förklara att af förstnämnda bestämmelser punkterna 2 och 12 under afdelningen C skola erhålla följande ändrade lydelse:

2. Inträdessökande till sådan i punkt 1 afsedd enskild skola, som utgör öfverbyggnad på folkskolan, skall vid offentlig pröfning visa sig innehafva det i samma punkt omnämnda kunskapsmåttet.

12. Samskola, som för år 1909 åtnjutit understöd från anslaget till högre skolor för kvinnlig ungdom, må, ändock att de i punkterna 3—10 stadgade villkor ej till alla delar uppfyllas, intill utgången af år 1912, på de villkor Kungl. Maj:t äger bestämma, kunna komma i åtnjutande af understöd från anslaget till enskilda mellanskolor, dock under förutsättning att kommun eller enskilda donatorer till skolans uppehållande lämna ett bidrag, hvars värde för år räknadt uppgår till minst samma belopp som statsunderstödet.

Stockholm den 19 april 1910.

På statsutskottets vägnar:

G. BILLING.

Reservation

af herr *E. A. G. A. Wikander*, som ansett att utskottets yttrande och förslag bort hafva följande lydelse:

»På grund af hvad af departementschefen till stöd för Kungl. Maj:ts förslag anförts får utskottet tillstyrka bifall till detsamma. Häraf följer, att utskottet icke kan biträda den i ämnet väckta motionen. Utskottet får alltså hemställa,

att Riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förvarande proposition och med afslag å herrar Broomés och Forsslings motion må

a) förklara, att af de bestämmelser, som af Riksdagen antagits i fråga om de å åttonde hufvudtiteln under rubriken: *enskilda läroanstalter* uppförda särskilda anslag, punkt 1) under afdelningen *B. Bestämmelser i fråga om anslaget till lönetillägg åt lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter* skall erhålla följande ändrade lydelse:

1) 200 kronor för hvarje ämneslärarinna, som är berättigad till en aflöning af minst 1,400 kronor i 1:a, 1,700 kronor i 2:a och 2,000 kronor i 3:e lönegraden,

b) förklara, att af förstnämnda bestämmelser punkt 1 under afdelningen *C. Särskilda bestämmelser i fråga om anslaget till enskilda mellanskolor* skall erhålla följande oförändrade lydelse:

1. Af anslaget till enskilda mellanskolor må understöd utgå dels till enskilda skolor, som utgöra öfverbyggnader på den egentliga folkskolan och i afseende å inträdesfordringarna förutsätta det kunskapsmått, som inhämtas i högsta klassen af folkskola, anordnad enligt gällande normalplans typ litt. A, dels till samskolor, som för år 1909 åtnjutit understöd från anslaget till skolor för kvinnlig ungdom; samt,

c) under förutsättning af bifall till hvad under b) föreslagits, förklara, att af förstnämnda bestämmelser punkterna 2 och 12 under afdelningen C skola erhålla följande ändrade lydelse:

2. Inträdessökande till sådan i punkt 1 afsedd enskild skola, som utgör öfverbyggnad på folkskolan, skall vid offentlig pröfning visa sig innehafva det i samma punkt omnämnda kunskapsmåttet.

12. Samskola, som för år 1909 åtnjuter understöd från anslaget till högre skolor för kvinnlig ungdom, må, ändock att de i punkterna 3—10 stadgade villkor ej till alla delar uppfyllas, intill utgången af år 1912, på de villkor Kungl. Maj:t äger bestämma, kunna komma i åtnjutande af understöd från anslaget till enskilda mellanskolor, dock under förutsättning att kommun eller enskilda donatorer till skolans uppehållande lämna ett bidrag, hvars värde för år räknadt uppgår till minst samma belopp som statsunderstödet.»

Det skulle här antecknas, att herrar *A. Wiklund* och *A. Ekman* icke deltagit i förestående ärendes behandling inom utskottet.
